Докторові Ватсону приємно було знов опинитися в неприбраній кімнаті на другому поверсі помешкання на Бейкер-стрит, де почалося стільки дивовижних пригод. Озираючись довкола, він поглянув на розвішані на стінах схеми, на проїдену кислотою полицю з хімікаліями, на футляр зі скрипкою в кутку, на відерце для вугілля, де колись лежали люльки й тютюн. Нарешті очі його зупинились на бадьорому, усміхненому обличчі Біллі — молодого, але дуже розумного й кмітливого хлопчини-лакея, якому немовби вдалося перекинути місток через провалля відчуження й самотності, що оточувало таємничу постать великого детектива.

— У вас тут нічого не змінилося, Біллі. Та й самі ви теж не змінилися. Сподіваюсь, те саме можна сказати й про нього?

Біллі трохи стурбовано позирнув на зачинені двері спальні.

— Здається, спить, — відповів він.

Була сьома година чудового літнього вечора, але докторові Ватсону давно вже були відомі дивні звички його друга, тож він анітрохи не здивувався:

— Це означає, що йому доручено якусь нову справу, так?

— Так, сер, він зараз цілком перейнявся нею. Я вже побоююсь за його здоров’я. Блідне, худне щодня, нічого не їсть. Місіс Хадсон спитала: "Коли ви обідатимете, містере Холмсе?" А він відповів: "О пів на восьму післязавтра". Ви знаєте, який він буває, коли береться до справи.

— Так, Біллі, знаю.

— Він за кимось стежить. Учора вдавав майстрового, що шукає роботи. А сьогодні вбрався старою бабою. Та ще так вдало, що я зовсім

не впізнав його. А мені, здається, слід би знати всі його витівки. — Усміхнувшись, Біллі показав на пошарпану парасольку, що стояла біля канапи. — Це частина реквізиту старої, — пояснив він.

— А що це за справа, Біллі?

Хлопчина притишив голос, немов ішлося про велику державну таємницю:

— Вам я, звичайно, скажу, сер, але ви не кажіть нікому. Це ота справа з королівським діамантом.

— Як? Викрадення каменя в сто тисяч фунтів?

— Так, сер. Вони мусять відшукати його, сер. І прем’єр-міністр, і міністр внутрішніх справ були тут — сиділи обидва на цій самій канапі. Містер Холмс був дуже люб’язний з ними. Нітрохи не гордував і пообіцяв зробити все, що зможе. А потім ще лорд Кентлмір…

— Он як?

— Так, сер, ви розумієте, що це означає. Пихатий чоловік, сер, якщо можна так сказати. Я радий бачити прем’єр-міністра і нічого не маю проти міністра внутрішніх справ, — він, здається, людина вихована й лагідна, — але цього лорда терпіти не можу. І містер Холмс — так само, сер. Лорд, бачте, зовсім не вірить у містера Холмса й був проти того, щоб справу передали йому. Він навіть радітиме, якщо містер Холмс не впорається.

— І містер Холмс про це знає?

— Містер Холмс завжди знає про все, що треба.

— Що ж, сподіваюся, що він упорається й лорда Кентлміра буде посоромлено. Стривайте-но, Біллі: навіщо ця завіса перед вікном?

— Містер Холмс повісив її три дні тому. У нас там є одна цікавинка.

Біллі підійшов і відсунув штору, що відгороджувала кімнату від віконної ніші.

Доктор Ватсон мимоволі скрикнув від подиву. Перед ним була копія його давнього друга. І халат, і все інше — точнісінько таке саме; голова, трохи обернена до вікна, немовби схилилась над невидимою книжкою, а саме тіло, здавалося, глибоко поринуло в крісло. Біллі зняв з тулуба голову й потримав у руках.

— Ми раз по раз пересуваємо її, щоб було схоже на живу людину. Якби на вікні не було штор, я не наважився б чіпати її. Коли вікно відчинене, її видно з того боку вулиці.

— Колись ми вже робили щось подібне.

— Мене тоді тут не було, — мовив Біллі. Відсунувши штори, він визирнув надвір. — За нами стежать із будинку навпроти. Онде у вікні чоловік. Погляньте-но самі.

Ватсон ступив уперед, але цієї миті двері спальні відчинились і з’явилася довготелеса, худорлява Холмсова постать. Лице його змарніло й зблідло, проте рухався він, як і завжди, бадьоро. Одним стрибком він опинився біля вікна й поправив штори.

— Годі, Біллі, — мовив він. — Ви, хлопче, ризикували життям, а саме зараз ви мені потрібні. Радий вас бачити, Ватсоне, в нашому старому помешканні. Ви прийшли в критичний момент.

— Я відчув це.

— Можете йти, Біллі. Не знаю, як бути з цим хлопчиною, Ватсоне. Чи маю я право піддавати його такій небезпеці?

— Якій небезпеці, Холмсе?

— Небезпеці раптової смерті. Я не здивуюсь, коли сьогодні ввечері щось станеться.

— Що може статися?

— Наприклад, мене вб’ють, Ватсоне.

— Ні, ні, ви жартуєте, Холмсе!

— Навіть із моїм невеликим почуттям гумору я міг би придумати кращий жарт. А тим часом ми можемо порозкошувати, авжеж? Вам дозволено вживати алкоголь? Сифон та сигари на звичному місці. Постривайте-но, я погляну на вас у вашому звичному кріслі. Гадаю, ви не погребуєте моїм нікчемним тютюном та люлькою? Нині тютюн замінює мені їжу.

— Але чому ви не їсте?

— Бо голод загострює розум. Ви, любий мій Ватсоне, як лікар повинні погодитись, що мозок під час перетравлювання їжі втрачає стільки крові, скільки її треба для роботи шлунка. Зараз я — суцільний мозок, Ватсоне. Решта — просто придаток. Отож мушу зважати на мозок.

— А що це за небезпека, Холмсе?

— Так, про всяк випадок вам не завадить обтяжити свою пам’ять ім’ям та адресою вбивці. Передасте їх до Скотленд-Ярду як мій останній

привіт. Його звуть Сільвіус — граф Неґрето Сільвіус. Записуйте, друже, записуйте! Мурсайд-Ґарденс, 136, Норт-Вест. Записали?

Чесне Ватсонове обличчя пересмикувалось від хвилювання. Він надто добре знав, що Холмс ніколи не зупинявся перед небезпекою й волів радше недооцінювати, ніж перебільшувати її. Ватсон завжди був людиною дії, тож зараз він рішуче підвівся:

— Я до ваших послуг, Холмсе. Найближчі день-два в мене цілком вільні.

— Ваші звички анітрохи не покращали, Ватсоне. До них додалася ще одна — брехня. Увесь ваш вигляд свідчить про те, що ви — завантажений працею лікар, якого щогодини турбують хворі.

— Серед них нема жодного серйозно хворого. А хіба ви не можете заарештувати цього чолов’ягу?

— Звичайно, Ватсоне, можу. Через те він так нервується.

— То чому ж ви цього не зробите?

— Бо я не знаю, де діамант.

— Так! Біллі розповідав мені — пропав королівський діамант!

— Атож, великий жовтий камінь Мазаріні. Я наставив сіті, і риба вже спіймалася в них. Але я ще не одержав камінь. Навіщо мені заарештовувати їх? Світ, безперечно, стане кращим, коли їх запроторять за ґрати. Але в мене інша мета. Мені потрібен камінь.

— То оцей граф Сільвіус — одна з ваших рибок?

— Так, і до того ж — акула. Кусюча акула. Інший — Сем Мертон, боксер. Сем — непоганий хлопець, але граф користається з його послуг. Сем — не акула. Він — великий дурний лобатий пічкур. Але він усе одно тріпочеться в моїх сітях.

— А де цей граф Сільвіус?

— Сьогодні я цілий ранок провів у нього під носом. Ви бачили мене в ролі старої леді, Ватсоне. Але краще, ніж тепер, у мене ніколи не виходило. Він навіть підняв мою парасольку й подав мені. "Прошу, мадам", — сказав він тоді. Він наполовину італієць, і вміє бути по-південному люб’язним, коли має настрій; але коли граф не в гуморі, це справжнісінький диявол. Життя, Ватсоне, сповнене найдивовижніших речей.

— Але ж це могло скінчитися трагічно.

— Так, справді могло. Я йшов за ним до майстерні старого Штраубензее на Майнорис. Штраубензее зробив для нього духову рушницю — як я розумію, це гарненька штучка, й зараз вона, напевно, стримить з отого вікна навпроти. Ви вже бачили ляльку? Так, Біллі показував її вам. Щомиті цю чудову голову може прошити куля. Що сталося, Біллі?

З карткою на таці до кімнати увійшов хлопчина. Холмс поглянув на картку, його брови піднялись, на вустах з’явилася усмішка:

— Ось і він власною персоною. Такого я не сподівався. Коваль клепле, поки тепле, Ватсоне! Він здатен на все. Ви, мабуть, чули про його славу мисливця на хижих звірів. Якщо він засуне до своєї мисливської торбини й мене, це буде переможним завершенням його блискучої спортивної кар’єри. Але він, звичайно, відчув, що я ось-ось накину на нього аркан.

— Покличте поліцію.

— Так я, мабуть, і зроблю. Тільки не зараз. Погляньте-но нишком, Ватсоне, чи немає кого на вулиці?

Ватсон обережно відсунув краєчок штори:

— Так, біля дверей стоїть якийсь здоровило.

— То це Сем Мертон. Вірний, проте не надто кмітливий Сем. Де цей джентльмен, Біллі?

— В передпокої, сер.

— Коли я подзвоню, приведіть його сюди.

— Так, сер.

— Якщо мене в кімнаті не буде, все одно приведіть його.

— Так, сер.

Ватсон зачекав, доки двері зачиняться, й стривожено обернувся до свого друга:

— Послухайте-но, Холмсе, ви робите фатальну помилку. Це відчайдушна людина, яку не спинить ніщо. Може, граф прийшов сюди, щоб убити вас.

— Що ж, я нітрохи не здивуюсь.

— Тоді я зостануся з вами.

— І дуже цим зашкодите.

— Йому?

— Ні, любий мій друже, мені.

— І все-таки я не можу залишити вас.

— Можете, Ватсоне. І зробите це, бо ви ніколи ще не покидали гри. Я певен, що цього разу ви теж дограєте до кінця. Цей чоловік прийшов сюди з своїми намірами, але допоможе, можливо, здійснити мої.

Холмс витяг записник і щось швидко написав на аркуші.

— Візьміть кеб до Скотленд-Ярду і віддайте це Югелові з відділу карного розшуку. Повертайтеся назад з поліцією. Тоді його можна буде заарештувати.

— Я охоче допоможу вам.

— Сподіваюся, до вашого повернення я матиму досить часу, щоб довідатися, де камінь. — Він подзвонив. — Гадаю, нам краще буде вийти через спальню. Другий вихід завжди дуже зручний. Я волію дивитися на свою акулу так, щоб вона мене не бачила, а на такі випадки, як ви пам’ятаєте, в мене дещо придумано.

Отож, коли Біллі за хвилину привів до кімнати графа Сільвіуса, там було порожньо. Відомий мисливець, спортсмен та франт був високий, смаглявий чоловік з величезними чорними вусами, що затуляли тонкі жорстокі губи, й довгим гачкуватим носом, схожим на орлиний дзьоб. Убраний він був ошатно, але його барвиста краватка, блискуча шпилька й персні одразу впадали в око. Коли двері за ним зачинились, він злякано озирнувся, немов боячись потрапити в пастку. Раптом він різко здригнувся, побачивши біля вікна безжурно схилену голову й комір

халата, що виднів із-за спинки крісла. Спочатку на його обличчі з’явилося справжнісіньке здивування. Потім чорні очі вбивці радо спалахнули. Він ще раз озирнувся довкола, переконуючись, що його ніхто не бачить, і потім навшпиньках, із важкою палицею в руці, підкрався до мовчазної постаті. Він уже присів, щоб зробити останній стрибок і вдарити, коли раптом з відчинених дверей спальні долинув спокійний, насмішкуватий Холмсів голос:

— Обережно! Не розбийте її, графе!

Убивця позадкував, обличчя його перекосилось із подиву. Він знову підняв палицю, — мабуть, мав намір перенести свою лють із манекена на живу істоту, але в Холмсових незворушних сірих очах і ущипливій посмішці було щось таке, що змусило його руку опуститися.

— Гарненька штучка, — мовив Холмс, повернувшись до фігури. — Робота французького скульптора Таверньє. Він так само майстерно робить воскові фігури, як ваш приятель Штраубензее — духові рушниці.

— Духові рушниці, сер? Що ви маєте на увазі?

— Покладіть капелюх і палицю на столик. Дякую! Сідайте, будь ласка. Може, ви покладете сюди і свій револьвер — Гаразд, гаразд, якщо ви волієте сидіти на ньому, хай буде так. Ви завітали якраз доречно: мені конче потрібно кілька хвилин поговорити з вами.

Граф погрозливо насупив кошлаті брови:

— Я теж хотів дещо сказати вам. Через те й прийшов. Не приховуватиму: щойно я збирався розвалити вам голову.

Холмс присів на краєчок стола.

— Я так і думав, що вам спало на думку щось подібне, — мовив він. — Але чому така увага з вашого боку?

— Бо ви надто вже набридли мені. Ви посилаєте своїх нишпорок стежити за мною.

— Моїх нишпорок? Та що ви, чесне слово!

— Дурниці! Я бачив, як за мною стежать. Але ми ще побачимо, хто з нас виграє, Холмсе.

— Це, звичайно, дрібничка, графе Сільвіусе, та я просив би вас звертатись до мене ввічливіше. Адже ви розумієте, що в моїй роботі мені довелось би бути на "ти" з доброю половиною злочинців. Тож погодьтеся, що робити винятки я ні для кого не буду.

— Гаразд, хай буде "містере Холмсе".

— Чудово! Але хочу вас запевнити: ви помиляєтесь, коли кажете, ніби я підсилаю до вас агентів.

Граф Сільвіус зневажливо зареготав:

— Не думайте, що я дурніший за вас. Учора то був якийсь літній спортсмен. Сьогодні — підстаркувата жінка. Вони цілий день не зводили з мене очей.

— Ви мені лестите, сер. Старий барон Давсон за день до шибениці сказав, що сцена втратила в моїй особі стільки, скільки виграв закон. А сьогодні ви теж вихваляєте мої невеличкі перевтілення.

— То це... Це були ви?

Холмс знизав плечима:

— Бачите, он у кутку парасолька, яку ви, анітрохи не підозрюючи, так ласкаво подали мені на Майнорис.

— Якби я знав, ви ніколи б...

— Не побачив цього скромного помешкання знову? Я це добре розумію. Всі ми робимо помилки, які вже нелегко виправити. Але хай би як там було, ви не впізнали мене і ось я перед вами!

Графові насуплені брови, з-під яких погрозливо блищали очі, наїжачилися ще більше:

— Що ж, тим гірше для вас. То це не ваші агенти, а ви самі комедії граєте! Ви самі зізналися, що стежили за мною. Навіщо?

— Послухайте-но, графе. Ви самі колись полювали на левів в Алжирі.

— То й що?

— І навіщо ж?

— Навіщо? Заради спорту, гострих відчуттів, ризику!

— І хотіли, звичайно, очистити країну від хижаків?

— Авжеж!

— Тепер ви зрозуміли мою мету?

Граф підхопився, і його рука мимоволі потяглася до задньої кишені.

— Сідайте, сідайте, сер! Я маю ще одну, яснішу мету. Мені потрібен жовтий діамант!

Люто посміхнувшися, граф Сільвіус знову впав у крісло.

— Он як! — мовив він.

— Ви знаєте, що я заради цього стежив за вами. Справжня причина, яка сьогодні ввечері привела вас сюди, — з’ясувати, чи багато мені відомо й чи треба прибрати мене з дороги. Що ж, на ваш погляд це конче потрібно. Адже я знаю про вас усе, крім однієї речі, про яку сподіваюся почути від вас.

— О, справді? І що ж то за невідома річ?

— Де зараз королівський діамант?

Граф хитро поглянув на співрозмовника.

— Оце і все?! Але як я, в біса, можу сказати вам, де він?

— Ви можете, й ви це зробите.

— Справді?

— Ви не залякаєте мене, графе Сільвіусе. — Холмсові очі, що вп’ялися в графа, примружились і спалахнули, мов два залізні вістря. — Ви для мене немов скляний. Я бачу вас наскрізь.

— Тоді, звичайно, ви бачите, де діамант!

Холмс радісно сплеснув долонями й з притиском підняв палець:

— Отже, ви знаєте, де він. Ви в цьому зізналися!

— Ні в чому я не зізнавався.

— Графе, якщо ви будете розумні, ми зможемо домовитись. Якщо ж ні, то вам буде не до жартів.

Граф Сільвіус утупив очі в стелю.

— Тепер ви мене залякуєте? — промовив він.

Холмс замислено поглянув на нього, наче майстерний гравець у шахи, що обмірковує свій вирішальний хід. Потім висунув шухляду й дістав звідти грубий записник.

— Знаєте, що в цьому записнику?

— Ні, сер, не знаю.

— Ви!

— Я?!

— Так, сер, ви! Ви тут увесь — кожен крок вашого злочинного й небезпечного життя.

— Ідіть-но до біса, Холмсе! — вигукнув граф, блиснувши очима. — Моєму терпінню є межа!

— Тут усе, графе. Усі подробиці смерті старої місіс Гарольд, що залишила вам свій маєток у Блімері, який ви так швидко програли.

— Ви марите!

— І вся історія міс Мінні Ворендер.

— Дурниці! Нічого ви з неї не вичавите!

— І ще багато чого, графе. Пограбування в експресі дорогою до Рів’єри 13 лютого 1892 року. І підроблений чек у Ліонському банку, того ж року.

— Ну, тут уже ви помиляєтесь.

— Але я не помиляюся в іншому! Ну-бо, графе, адже ви картяр. Навіщо ж грати далі, коли супротивник має всі козирі?

— А до чого тут камінь, про який ви говорили?

— Стривайте-но, графе. Вгамуйте своє нетерпіння! Дозвольте мені вести справу зі звичною доскіпливістю. Всі докази проти вас, але водночас у мене є незаперечний доказ у справі про королівський діамант — і щодо вас, і щодо вашого здоровання-охоронця.

— Справді?

— Свідчення візника, що віз вас до Вайтхолла, і візника, що віз вас назад. Швейцара, що бачив вас біля вітрини. І, нарешті, свідчення Айкі Сандерса, що відмовився розрізати для вас камінь. Айкі виказав вас, тож гру скінчено.

На графовому чолі набрякли прожилки. Його темні, шорсткі руки стислись у намаганні затамувати тривогу. Він спробував заговорити, але язик не слухався його.

— Ось карти, якими я граю, — мовив Холмс. — Я виклав їх усі на стіл. Проте однієї карти бракує. Короля діамантів[27]. Я не знаю, де камінь.

— І ніколи не дізнаєтесь!

— Ніколи? Та будьте ж розумні, графе. Оцініть ситуацію. Вас запроторять до в’язниці на двадцять років. Так само й Сема Мертона. Яка вам користь із цього діаманта? Ніякісінької. А якщо ви його повернете, то обіцяю, що до суду ця справа не дійде. Ні ви, ні Сем не потрібні нам. Нам потрібен камінь. Віддайте його, і якщо ви добре поводитиметесь далі, то обіцяю вам волю. Але якщо ви знову попадетесь, то втратите волю назавжди. Проте поки що мені доручено роздобути камінь, а не вас.

— А якщо я не згоден?

— Ну, тоді, на жаль, доведеться забрати вас, а не камінь.

Він подзвонив, і з’явився Біллі.

— Гадаю, графе, вам слід запросити до розмови й вашого приятеля Сема. Врешті-решт у нього тут теж свої інтереси. Біллі, на вулиці, біля дверей, ви побачите здоровенного потворного джентльмена. Запросіть-но його сюди.

— А якщо він не піде, сер?

— Ніякого насильства, Біллі. Жодних грубощів. Коли ви скажете, що його кличе граф Сільвіус, він неодмінно прийде.

— Що ви хочете зробити? — спитав граф, коли Біллі зник.

— До мене тільки-но заходив мій друг Ватсон. Я сказав йому, що в мої сіті спіймалися акула й пічкур; зараз я волочу ці сіті, й обидві риби вже опинилися на березі.

Граф підхопився, тримаючи руки за спиною. Холмс засунув руку в кишеню халата.

— Ви не помрете в своєму ліжку, Холмсе.

— Так, я частенько думав про те. Але хіба це так важливо? Зрештою і ви, графе, помрете навстоячки, а не лежачи. Проте всі ці похмурі передбачення лише псують настрій. Чи не краще насолоджуватись нинішнім днем?

Чорні люті очі відомого злочинця дико, по-звірячому блиснули. Холмсова ж постать напружилась і стала неначе вищою.

— Не треба намацувати револьвер, друже, — спокійно мовив Холмс. — Ви чудово знаєте, що не насмілитеся його застосувати, навіть якби я дав вам час його витягти. Погані речі — ці револьвери, графе, вони так бахкають. Краще вже користуватись духовою рушницею. Оввa! Я нібито чую легенькі кроки вашого вельмишановного приятеля. Добридень, містере Мертоне. Стояли на вулиці й нудьгували, еге ж?

Премійований боксер, огрядний молодик із недоумкуватим, упертим, неотесаним обличчям зніяковіло став на дверях, розгублено озираючись довкола. Холмсів лагідний голос спантеличив його; хоч Сем відчув у ньому якийсь підступ, він не знав, як йому поводитись. Він обернувся до свого кмітливішого товариша.

— У чому річ, графе? Чого йому треба? Що сталося? — запитав він глухим, хрипким голосом.

Граф знизав плечима, але замість нього відповів Холмс:

— Одне слово, містере Мертоне, ви програли.

Боксер далі розпитував свого спільника:

— Жартує він, цей чолов’яга, чи що? Мені не до жартів.

— Звичайно ж, ні, — мовив Холмс. — Можу запевнити вас, що через годину охота до жартів у вас відпаде цілком. Послухайте-но, графе Сільвіусе. Я людина заклопотана й не можу гайнувати час. Я піду до своєї спальні. Прошу вас, будьте без мене як удома. Так вам легше буде пояснити своєму другові, що сталось. Тим часом я зіграю на скрипці баркаролу[28] з "Казок Гофмана"[29]. Через п’ять хвилин повернуся, щоб почути вашу остаточну відповідь. Ви, напевно, зрозуміли, що маєте лише один вибір? Або ми забираємо вас, або камінь.

Холмс пішов, узявши з собою скрипку, що стояла в кутку. За хвилину з-за дверей спальні долинули протяжні, жалібні звуки цієї знайомої всім мелодії.

— То в чому річ? — нетерпляче спитав Мертон, коли граф обернувся до нього. — Він знає про камінь?

— Він знає до біса багато. А може, навіть і все.

— О Боже! — Землисте боксерове обличчя трохи зблідло.

— Нас виказав Айкі Сандерс.

— Справді? Ну, гаразд, я скручу йому в’язи, хай мене за те хоч повісять.

— Це нам не зарадить. Треба вирішувати, що робити.

— Зачекай-но, — мовив боксер, підозріливо поглянувши на двері спальні. — Із цим хитрим лисом треба бути насторожі. Гадаю, він не підслуховує?

— Як він може підслуховувати, коли музикує?

— Справді. А чи немає когось там, за шторою? Тут надто вже багато штор. — Озирнувшись, боксер раптом помітив фігуру біля вікна. Занімівши від подиву, він вирячився на неї.

— Та це лише воскова лялька, — сказав граф.

— Підробка, еге ж? Хай йому грець! Мадам Тюсо[30] таке й не снилося. Наче живісінький, — і халат, і все решта. Але ці штори, графе!

— До дідька штори! Ми тут марнуємо час, а його в нас не так багато. Він може схопити нас через отой камінь.

— Дулю він схопить!

— Але якщо ми скажемо, де камінь, тоді він відпустить нас.

— Що? Віддати йому камінь? Віддати сто тисяч фунтів?

— Іншого вибору немає.

Мертон почухав стрижену голову:

— Він тут сам-один. Ходімо й гавкнемо його. Тоді нам не буде чого боятися.

Граф хитнув головою:

— У нього зброя, і він насторожі. Якщо ми його застрелимо, то навряд чи виберемось звідси. До того ж він, напевно, встиг повідомити поліцію. Стривай-но! Що це таке?

То був слабкий звук, що долинув, здавалося, з вікна. Обидва підхопилися, та все було тихо. Крім дивної фігури в кріслі, більше в кімнаті нікого не було.

— Це на вулиці, — мовив Мертон. — Послухай-но, графе, в тебе голова добре варить. Треба щось придумати. Коли не можна револьвером, то сам вирішуй, як бути.

— Я ще й не таких обдурював, — відповів граф. — Камінь у мене з собою, в потаємній кишені. Я нізащо не залишив би його десь-інде. Цієї ночі його можна переправити до Амстердама, а там до неділі його розріжуть начетверо. Він нічого не знає про Ван-Седара.

— Я думав, що Ван-Седар поїде наступного тижня.

— Мав. Але тепер вирушить наступним пароплавом. Комусь із нас треба прослизнути з каменем на Лайм-стрит і попередити його.

— Але скринька з подвійним дном ще не готова.

— Що ж, доведеться везти так. Не можна марнувати ні хвилини. — Він знову, як мисливець, що звик бути напоготові, замовк і пильно поглянув на вікно. Так, цей слабкий звук, безперечно, долинув з вулиці.

— А щодо Холмса, — провадив він, — то його легко обдурити. Цей клятий дурень, бач, сказав, що не заарештує нас, якщо дістане камінь. Отож ми пообіцяємо йому камінь. Наведемо його на хибний слід, а поки він добере, що слід хибний, камінь буде вже в Голландії, а ми — за кордоном.

— Ото добре! — всміхнувся Сем Мертон.

— Ти підеш до голландця й скажеш, щоб він поспішав. А я зостануся з цим дурнем та забиватиму йому баки. Скажу, що камінь у Ліверпулі.

Хай їй грець, тій музиці, вона в печінки мені в’їлась! Поки він з’ясує, що в Ліверпулі нічого немає, камінь розріжуть начетверо, а ми будемо в морі. Ходи-но до мене, бо тебе видно крізь замкову щілину. Ось він, камінь.

— Ти не боїшся носити його з собою?

— А де може бути надійніше місце? Якщо вже ми поцупили його з Вайтхоллу, то з мого помешкання його кожен потягне.

— Дай-но подивитися.

Граф Сільвіус, не звертаючи уваги на простягнуту до нього брудну руку, кинув не дуже ласкавий погляд на свого спільника.

— Невже ти думаєш, що я хочу піддурити тебе? Мені вже набридли ці витребеньки, графе.

— Гаразд, гаразд, не сердься, Семе. Нам не можна тут сваритися. Підходь до вікна, якщо хочеш роздивитись на цю красу як слід. Ось! Тримай ближче до світла!

— Дякую!

Холмс умить стрибнув з крісла, на якому раніше сиділа лялька, й схопив коштовний діамант. Камінь він затис в одній руці, а в іншій тримав револьвер, цілячись у графову голову. Обидва злодії спантеличено позадкували. Не встигли вони опам’ятатись, як Холмс натиснув кнопку електричного дзвінка.

— Прошу вас, джентльмени, не пручайтесь! Побережіть меблі! Ви повинні зрозуміти, що ваше становище безнадійне. Внизу чекає поліція.

Граф був такий приголомшений, що його страх і злість відступили.

— Але як, у біса?.. — видихнув він.

— Ваш подив цілком природний. Ви не знаєте, що за цією шторою — другі двері до моєї спальні. Я певен, що ви чули, як я знімав фігуру з крісла, однак мені пощастило. Це дало мені змогу почути вашу любу розмову, яка виявилась би не такою щирою, якби ви знали, що я тут.

Граф у відчаї змахнув рукою:

— Ви виграли, Холмсе. Як на мене, ви справжній диявол.

— В усякому разі, майже, — відповів Холмс, лагідно всміхнувшись.

Не надто вже великорозумний Сем Мертон не одразу зрозумів, що сталося. Лише тоді, коли на сходах залунала важка хода, він перервав свою мовчанку.

— Фараон, мабуть! — сказав він. — Але що то за клята скрипка! Й досі цигикає!

— Так, так! — відповів Холмс. — Ви не помилились. Хай собі грає! Ці сучасні грамофони — чудовий винахід.

У кімнаті з’явилася поліція, клацнули наручники, й злочинців повели до кеба, що чекав унизу. Ватсон залишився з Холмсом, щоб привітати друга з новим листком, який додався до його лаврів. Але їхню розмову знову перервав незворушний Біллі з карткою на таці:

— Лорд Кентлмір, сер.

— Запросіть його сюди, Біллі. Це відомий вельможа, що репрезентує найвищі інтереси, — мовив Холмс. — Вірнопіддана, але трохи старорежимна особа. Ми змусимо його бути ввічливішим. Дозволимо собі

невеличку зухвалість. Він, ясна річ, ще нічого не знає про те, що тут сталося.

Двері відчинились, і на порозі з’явилася тонка, сухорлява постать із довгастим обличчям та чорними як смола вікторіанськими бакенбардами, що аж ніяк не пасували до сутулих плечей і старечої ходи. Холмс люб’язно підійшов до гостя й потис холодну руку:

— Як вам ведеться, лорде Кентлміре? Сьогодні трохи холоднувато, як для літа, але в кімнаті дуже тепло. Допомогти вам скинути пальто?

— Ні, дякую, я не роздягатимусь.

Холмс рішуче поклав долоню на його рукав.

— Дозвольте, я допоможу. Мій друг доктор Ватсон підтвердить, що різкі зміни температури дуже шкідливі.

Його вельможність роздратовано висмикнув руку:

— Мені цілком добре, сер. Я не залишатимусь тут надовго. Я завітав сюди, щоб довідатись, як просувається справа, що її ви самі взяли на себе.

— Важко... дуже важко.

— Я так і думав, що ви це скажете.

В словах і голосі старого лорда пролунали нотки відвертого кепкування.

— Кожен знає межі своїх можливостей, містере Холмсе, але врешті-решт це виліковує нас від однієї хвороби — самовпевненості.

— Так, сер, я вкрай спантеличений.

— Безперечно.

— Особливо щодо однієї деталі. Чи можу я сподіватися на вашу допомогу?

— Ви надто пізно питаєте в мене поради. Я думав, що ви покладаєтесь лише на свої методи. Але все-таки я готовий допомогти вам.

— Бачите, лорде Кентлміре, ми можемо, звичайно, висунути звинувачення проти справжніх злодіїв.

— Коли ви їх упіймаєте.

— Звичайно. Але як нам покарати того, хто переховує камінь?

— Чи не зарано про це думати?

— Ні, все треба обміркувати заздалегідь. На підставі яких доказів і кого, по-вашому, слід вважати винним?

— Того, в кого буде знайдено камінь.

— І цього, по-вашому, досить для його арешту?

— Поза всяким сумнівом.

Холмс нечасто сміявся, але цієї хвилини був, за словами його давнього друга Ватсона, ближче до сміху, ніж будь-коли.

— Якщо так, дорогий мій сер, то я змушений, — хоч це вкрай мені прикро, — вимагати вашого арешту.

Лорд Кентлмір неабияк розгнівався. Його жовтаві щоки спалахнули колишнім полум’ям:

— Ви забагато собі дозволяєте, містере Холмсе. За п’ятдесят років я не чув нічого подібного. Я заклопотана людина, сер, — заклопотана важливими справами, і в мене немає ні часу, ні бажання до таких недолугих жартів. Щиро кажучи, сер, я ніколи не вірив у ваші здібності, і як на мене, було б навіть краще, якби справу передали до рук поліції. Ваша поведінка підтверджує, що я не помилився. Маю честь побажати вам доброї ночі.

Але Холмс перегородив вельможі дорогу до дверей.

— Хвилинку, сер, — мовив він. — Тимчасове володіння каменем Мазаріні — це ще туди-сюди, але якщо ви підете звідси з ним, це призведе до серйозних наслідків.

— Це вже занадто, сер! Пустіть мене.

— Спочатку засуньте руку до правої кишені вашого пальта.

— Що ви маєте на увазі, сер?

— Ну-бо, ну-бо, зробіть, що я попросив.

За мить приголомшений вельможа, моргаючи й щось бурмочучи, витяг тремтячою рукою з кишені великий жовтий діамант.

— Що це? Що це таке, містере Холмсе?

— Кепсько, лорде Кентлміре, кепсько! — вигукнув Холмс. — Мій давній друг підтвердить, що я частенько так жартую. І до того ж ніколи не відмовляюся від драматичних сцен. Я дозволив собі зухвалість — і велику зухвалість, мушу зізнатись, — покласти цей коштовний камінь вам у кишеню на початку нашої розмови.

Старий вельможа перевів очі з каменя на усміхнене Холмсове обличчя:

— Сер, мені, далебі, ніяково. Однак це... це справді камінь Мазаріні. Ми щиро вдячні вам, містере Холмсе. Ваше почуття гумору, як ви й самі зауважили, дещо своєрідне, й ви обираєте не надто доречний час для жартів, проте я цілком беру назад свої слова щодо ваших дивовижних професійних здібностей. Але як?..

— Справу скінчено тільки наполовину, подробиці можуть зачекати. Немає сумніву, лорде Кентлміре, що задоволення, яке принесе вам можливість повідомити найвищі кола про успішне завершення справи, буде певним відшкодуванням за мій недоречний жарт. Біллі, проведіть його вельможність і скажіть місіс Хадсон, що я буду радий, коли вона подасть нам обід на двох, і якомога скоріше.